

ISTANBUL: 59 Locations A Format For Nightcomers

In general

Nightcomers is a 'mobile cinema' project with screenings throughout the night in the streets of Istanbul, during the 10th Istanbul Biennial. One of the aims is to reach a bigger, and different audience than the Biennial usually does. Another aim is to 'surf' and dive into the urban tissue of this complex and dynamic metropolis. Frequent visitors of the program will be able to see and experience Istanbul in an unexpected way; inhabitants of different neighbourhoods will be confronted with an instant program of art videos. A team of five curators (Adnan Yildiz, Ovul Durmusoglu, Borga Kantürk, Pelin Uran and Marcus Graf) is invited by Hou Hanru to compile a video program for this. And we were invited to create A Format for Nightcomers.

ISTANBUL: 59 Locations A Format For Nightcomers

Immediacy, urgency and resistance are taken as the main guidelines for A Format for Nightcomers. Instead of creating

an architectural structure, Istanbul: 59 Locations, A Format For Nightcomers takes the appearance of a very immediate and simple format. With – ideally – 59 screenings – which is one every night for the whole duration of the Biennial – throughout the city on a different location, Nightcomers will continuously appear and disappear. Every night, a small team, equipped with car, projector, sound system, paper, brush and paste, will move into the city to one of the locations. On the wall of this location a white screen, formed by several white paper posters, will be glued. This white surface will be the screen for the night. The screenings are projected from the car onto the wall, a generator empowers the projector and sound system: a simple, quick 'screening unit'. The white paper walls will leave a phantom like trace in the city, and these white spots will after the screening, in time, slowly sink back in the urban tissue of the city.

What it actually is that makes a screening, what is 'providing a place for people', what it is to 'gather', to create an unexpected 'temporary community'? What is it that people share? And what does it mean 'to create access'?

A format for Nightcomers

In the spirit of the 'agit-prop', this format is functioning as a tool with a high level of improvisation, easy-to-do and un-controlled, going from location to location in a complex and vibrant metropolis like Istanbul. A Format for Nightcomers is a 'vehicle' to experience, explore and think about the city, its neighbourhoods and its frictions influenced by ever-increasing dynamics of the current global economy. The nightly screenings create a potential temporary community that shares the experience at one of the locations.

Its frequency generates the quality of the rumour, as well as its sense of phantom-like appearance, popping up at different locations of Istanbul.

With the help and advice of location-scouts (architects, specialists, inhabitants, artists, students) we explored the different neighbourhoods of the city and search for locations: walls of inhabited, run-down or empty buildings, reconstruction areas, factories and houses, fences, car park walls, etcetera, as long as there is something like a wall. The locations they were looking for are all locations in urban trans-

Bik Van der Pol

formation, in an uncertain state, on the verge of new developments and not always without (political) conflict. The quantity of locations reflects the different aspects, ambiguity and layers as well as the potential of the city and possible disputes. The research takes all these aspects into account. Every location is described, recorded and photographed. We listened to all the stories, histories, memories and anecdotes that were generously shared with us. Together they create the facts and fictions that always belong to each and every different location, and which form the underlying structure of a city. In many cases streets, corners or squares do not have a name. We used the Global Positioning System (GPS), that useful tool for navigation, mapping and surveying the wide area of Istanbul, to process everything and to communicate all of it later on to others. This small guidebook, designed by David Bennewith and Sandra Kassenaar, assembles maps, texts, images and information. By creating access, this guide shows a glimpse in the wide variety of Istanbul's daily dynamics, and invites the public to embark on a trip.

Bik Van der Pol, 2007

A format for Nightcomers

I will participate, it's a promise.
Pelin Tan

“...mekanlar hiçbir zaman tamamen kapitalist olmayı başaramazlar. İşte tam da burada başka bir şey olma imkanları yatar.”, J.K.Gibson-Graham¹

Pelin Tan

Even if the recent situation in the city of Istanbul is the main activity of neo-liberal production of urban spaces, I want to look for the possibilities against. By doing so, I would like to participate in negotiating and searching for counter-possibilities in the production of space by putting the spaces (which spaces?) and my actions, my everyday life forth. It is a promise.

It is maybe the first time that the state ideology, space production and neo-liberal economical strategies overlap so clearly in one city in its history. Our movements and everyday lives are being determined by upside-down strategies of the neo-liberal logics of economy which aim at the re-scaling of urban spaces; this cannot only be observed as a physical but also a new ideological happening that goes along with, or reproduces the state discourse through spatial production. My neighbourhood Tophane, which is known as a run-down, low-income, and multi-ethnic district, (Kurds, Arabs, Gypsies), is a good representative of many districts where a slow change is being experienced. The change began when the ‘rather ordinary’ little house of the *muhtar* was

converted into an Ottoman style wooden house. The whole process was finalized within a few weeks. The Ottoman wooden house is now shining in the middle of Tophane Park, fulfilling in every second the desire for the re-vitalization of the pure, hygiene Turkish identity. Naturally, it is awkward to face this change as a person, who lives in an old-styled Ottoman Greek apartment on a street dominated by Gypsies who happened to settle near Tophane Park after the Greeks abandoned their houses following the events of 1963 – we are talking about an area that is a few hundred meters away from Istanbul Modern and Antrepo. My question is, how did it happen that the state discourse of modernization became a legitimizing tool not only for the attachment of the functions of spaces into the global capitalist chain, but also for the re-production of the recent state ideology of Ottoman-Islam identity² discourse? How do global strategies of neo-liberal economy associate with this local discourse in capitalizing not only the space but also the social relations that re-scale the urban space? While explaining the shift between the neo-liberalism of the 20th and the 21st century³, Neil Smith talks about a new form of neo-liberalism in which “not the national power but the state power is organized and exercised at different geographical scale”⁴. So, how can we apply Smith’s definition of ‘new’ neo-liberalism to spaces of Istanbul? We know that the 1980s coup d’etat in Turkey led way to a support from the European Monetary Fund, which positioned the country in the chain of global economy. From 1980s and on, municipi-

Pelin Tan

palities received a specific financial support (along with the changes in policy) from the government for the reconstruction urban spaces. Within this context, Local Economic Development (LED) refers to a joint-venture between municipalities, local developers and global capital initiators who determine and have a say over large urban transformations, or gentrification projects⁵. Transforming the land from state property to private poverty; legitimizing “gecekondu” areas and connecting them into the capitalist production of urban spaces⁶, or expanding the city with “enclaves/gated communities” all became possible by the manipulation of related urban and economic policies. In a manner of continuity, the 2000s have witnessed the emergence of large-scale urban transformation projects under the titles of “urban renovation / urban development” which legitimize ‘demolishment’ and ‘reconstruction’ via abstract discourses of urban fear, ecology, cultural heritage and natural disasters (i.e. earthquake). In 2005, with the Urban Transformation and Renewal policy of 5366, which allows for the full authorization of municipalities for urban renovation/development, the legitimization of the recent projects such as Sulukule transformation, Galataport, Kartal... speeded up. A very recent example is the Sulukule case. Sulukule, the district where a majority of the Gypsy community in Istanbul settled since the Ottoman Era on the historical peninsula, is now facing the possibility of the displacement of its inhabitants. With the policy of 5366, it was decided that the settlement in the district would be demolished on 13th December 2006 by the

state authorities. As a result, a number of architects and participants from different fields initiated the interdisciplinary platform “40 Gün 40 Gece Sulukule” which received the support of various NGOs and universities and launched public activities to defend the district and its people⁷. The platform also collaborated with the lawyers of the Istanbul Chamber of Architects to prevent the activation of the policy by taking the case to the court of the ministry this process is still on hold. In the past few months the public events and support has been so strong that the municipality has accepted to negotiate with the platform and its initiators. On the 17th May, a mutual protocol was signed between parties who have been involved, or interested in the case including universities, municipalities, NGOs and the fellow initiators. Collaboration and organization at a neighborhood level is possible especially in the initiation of temporary events and the use of local networks, which do not only help *the settlements* to participate, but also actors from different fields. Those platforms can re-identify the ideology and space.

It was a few months ago when the architect/writer Korhan Gümüş⁸ published a very precise and clear text, titled “Conservatism in Public Architecture” in which he questions the mentioned activities. Gümüş asks, if “Had modernity in Turkey already transformed into a mode of conservatism without us realizing it? Couldn’t we realize how modernity too shapes public space, without it being questioned, just because we are

embedded in it?” Korhan conceptualizes the questions of the recent activity of the municipality of building Ottoman-Turks houses in Sultanahmet that to suppose attract the tourists. The confusion and the questions that we have now are clearly based on the spatial strategy that the municipalities are forcing.

The promises are always for not keeping them; but the hope is inert in them. There must be some possibilities to use the spatial practices in local levels and able to create actions through that doesn’t correspond and respond to the reality that has been created by ideologies and neo-liberal economical strategies.

Pelin Tan

I am grateful for the invitation received by Technical University Berlin – Centre for Metropolitan Studies and Prof.Neil Smith (CUNY, NY) for having a chance to presenting my research on contemporary art practices and related recent urban issues; and for the discussion about neo-liberalism and urbanism in Prof.Smith’s workshop “Local Space and Social Conflict”, 30.May.2007, Berlin.

Bibliography / References

- 1 “Mekan tabanlı küreselleşme”: Devrim için yeni bir tahayyül (“Space based globalization”: A new imaginary for a Revolution”), p.52-55, Birlikim, 205-206, Mayıs-Haziran 2006, İstanbul
- 2 flavored with the nostalgia of Ottoman-Turk identity that tries support ultra-nationalist and conservative, Islam background ideology.
- 3 p.429, Smith, N., *New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy*, Antipode, 2002, Blackwell, US.
- 4 p.429, 18. Century liberalism, John Locke and Adam Smith. Private Poverty combined with the self-interest of the individual and free market exchange as the ideal vehicle.

5 Tan, P., *Avrupa Kentlerinin Geleceği ve İflas Eden Planlama Stratejileri*, (The Future of European Cities and the Failure of Planning Strategies), Ankara Mimarlık (Ankara based Architecture magazine), October –November, 2005.

6 Further info in Güvenç,M.&İşık,O.: "The newcomers were in most cases deprived of the means to build a multi-storey structure for themselves, since the practice of users building their squatter houses was already a thing of the past." p.212, chapter 10, *A Metropolis at the Crossroads: The Changing Social Geography of Istanbul under the Impact of Globalization*, in book Of States and Cities. Partitioning of Urban Space, Ed.P.Marcuse&R.van Kempen,Oxford University Press, 2002.

7 Interview with Aslı Kiyak İngin by Pelin Tan: www.arkitera.com/soylesti_68_asli-kiyak-ingin.html

<http://40gun40gece-sulukule.blogspot.com/>

8 Korhan Gümüş's text was published in Arkitera.net: www.arkitera.com/spotlight.php?action=displaySpotlight&ID=60&year=&aID=602; "Kamusal Mimarlıkta Muhafazalık - Mimarlık ve İrtica" (Conservatism in Public Architecture – Architecture and Irтика?), Korhan Gümüş is an architect/writer and director of the ngo, Human Settlement Association, Istanbul

Regenerating Istanbul: Neighbourhoods, buildings, lives, city image, culture... All Possible?

H. Ayca Ince

It was 1992 when Keyder, a leading Turkish sociologist, emphasized for the first time the importance of global capital in his article "How to sell Istanbul?". In 2007, it seems what dominates the agenda of all interested parties¹ – including the central/local government, academicians, artists and NGOs – is culture, or in other words: 'How to sell Istanbul through culture?'. Most of the stakeholders invest in culture in order to attract more economic and symbolic capital. In the framework of the 'economisation' of culture, the question of 'what to sell' has become as important as 'how to sell it'. This in turn is tackled in two ways, either by marketing and selling the existing assets – usually through conversion projects, or, by creating new values. Istanbul is on its way to doing both, sometimes simultaneously, with a series of projects which are usually grouped under the wider theme: regeneration.

Yet, it is not enough to build on infrastructure and a symbolic economy. As Milles (1997) shows well by distinguishing regeneration from development by highlighting its sustainability, it is also important to invest in creating economies and locality. In this sense, it is hard to identify a cultural economy in

H. Ayca Ince

Turkey. Even though Istanbul is regarded as the cultural capital of the country – there is limited cultural production and consumption. Especially in neighbourhoods suffering from industrial decline, where employment is the primary need, it becomes important to consider programmes of regeneration and social inclusion in which economically viable communities of self-reliant, creative citizens can develop (Evans and Foord, 2001). The examples given below aim to depict the ongoing transformation process of Istanbul through regeneration projects, some of which might relate to gentrification and conversion of the spaces/meanings and culture. My assumption is that production of a space produces a new meaning/culture, or as Lefebvre (1991:26) argues '(social) space is a (social) product' which 'also serves as a tool of thought and of action' and is a 'means of production, control and domination especially at the hands who could make use of it'. So, 'for whom' and 'by whom' it is produced becomes important as well as 'what' is produced and 'how' it is produced.

First of all, the city of Istanbul – being aware of its importance – has invested heavily in the promotion of a good city image since the mid-1990s. It was 1996 when Istanbul hosted its first major international event, the Habitat II Conference. This was a good start in terms of the fitting 'in between' situation of the

city. On one hand becoming mainstream and global was targeted, on the other hand the rising voices and claims of citizens and NGOs were heard for the first time. Later, more attempts were made; sometimes resulting in success, sometimes in failure. Istanbul's nomination to house the Olympic Games were rejected in 2000, 2004 and 2008, but the city has had the honour to host many international meetings like the Union of Architects in 2005 and become one of the circuits of Formula1. Now, Istanbul is in preparation for being the 'Cultural Capital of Europe Year 2010'.

Secondly, the city has been introduced to many flagship projects by the central government, and sometimes by the Greater Municipality of Istanbul. For example, the Dubai Towers project in Zincirlikuyu, proposed by the Arabic Investors, has created an enormous discussion and recognition to the remaining public lands at the inner city area and its value. A Turkish firm has now bought the land and set an open call for an architectural competition².

The Haydarpasa International Commercial Centre and Galataport projects address another field of attention: regeneration and conversion of cultural heritage buildings belonging to the industrial past of the city. Haydarpasa has always been Istanbul destination point of Anatolian/Asian passengers that connected

them to Europe by sea transport³. The 20th Century buildings, which have remained vacant or under-used, are now being privatised. Both of these projects are situated at the entrance of Bosphorus on different sides. Both of them still function. While Galataport's region is still operating as a port, two years ago, one of its warehouses was transformed into Istanbul Modern Contemporary Arts Museum and opened to public access³. Now both of the projects are on hold due to several disagreements among the stakeholders.

Another representative kind of flagship project is initiated by the Municipality of Kartal, which underlines the importance of the quality of life at the region called Kartalite. It is one of the first examples of the industrial zone regeneration that exists along the coastline of Istanbul. The project has became famous not only for the cultural centre, but also for the master plan that will also be designed by the Zaha Hadid Architects.

With the exception of the above mentioned flagship projects, the understanding of regeneration by the public authorities in Turkey is limited to mass housing projects. The Greater Municipality of Istanbul have initiated several housing projects together with the Housing Development Administration of Turkey (TOKI). But there are various kinds of these housing projects. While one targets the revitalisation of the gecekondu (squatters) areas⁴, the other concen-

trates on building prestige houses or gated communities within the inner city historical areas. Although, since the 1950s, the public authorities encouraged the growth of the squatter areas with illegal housing remissions, now they are demolishing the 'unauthorised squats' and moving the tenants to 'more adequate shelter' in newly built mass housing areas – on the authority of a social housing contract.

The squatter areas in the inner city are diligently handled. Most of them are first considered as a 'space to empty', then they are regenerated either in forms of apartment blocks or sometimes under 'thematic' projects like in Sulukule, 'Ottoman-Turkish civil architecture settlements'.

The face of regeneration in the inner city/historic areas is a bit more complex. All of these examples are related to the displacement of a function or the dislocation of a social group, and primarily, a certain kind of culture that has been part of the city identity. In this respect it relates to the gentrification process, and as a result more bodies become involved in the transformation of the city-space. We can simply define 'gentrification' as a process by which decaying inner-city neighbourhoods are transformed after being re-discovered, bought-out or occupied by an upper class choosing to live or work at the city centre – and inner city regeneration projects usually

have a catalysing effect on gentrification processes. Although many examples of gentrification in Istanbul are being initiated by the demands of individuals who are rich in terms of cultural and economic capital (with high appreciation of spatial and aesthetic values) such as intellectuals, artists, yuppies and bobos – now the regeneration projects have had a triggering effect; especially on the real estate speculators. For the former type of gentrification: Cihangir, Ortakoy, Kuzguncuk and Asmalimescit can be described as aesthetically and nostalgically valorised examples of Istanbul. However, districts like Persembe Pazari, Tophane and Tarlabasi, which are historically and aesthetically in good condition, have all been bought up by the real estate speculators; especially since the first buzz of the regeneration projects. Sometimes it is the public authorities that have launched such projects, as is the case with, for example, the IMC (Istanbul Textile Traders' Market). Although IMC has been active since the 1960s, with over 2000 shops, it is planning to bulldoze the site which is one of the few remaining examples of Turkish modern architecture, to build a gated community of 50 wooden villas called 'Prestige Villas'.

If we return to the point where we started – the evaluation of regeneration projects in terms of production of space and culture – the role of another body, the universities, should be cited. One of them is Istanbul

Bilgi University (Bilgi), which has built all its campuses on the neglected and usually problematic inner city areas of Istanbul in Kustepe and Dolapdere. Presently Bilgi is building arts/culture and education/recreation facilities on another site, called Santralistanbul, for the Silahtaraga – where one of the biggest power plants of Istanbul was once situated. Also Kadir Has University has developed the old tobacco factory by the coastline of the Golden Horn in Cibali. Both of these places are disadvantageous in terms of economic and cultural capital. Although the research held by Bilgi on the existing campuses shows that the University has opened up to the local communities through education, training and community out-reach projects, interestingly, no big transformation on the gentrification effect on the neighbourhood has been observed. The studies show that there is increasing recognition of each other – for both the university students and the neighbouring communities – but both sides seemingly still prefer to be distant and observant. This consequence might be explained by the limited economic capital generated for the local people. On the contrary, Santralistanbul – being a space for arts and culture – seems to be motivated to challenge all these issues. Because it has not only been built as a place to exhibit art and culture, but as a place to produce art and culture, it will be first in its kind that will create a culture-led regeneration.

The transformation story of Istanbul seems to be continuous, yet it will be more challenging and future promising if it is reconsidered in terms of (social) production instead of physical construction and marketing.

H. Ayca Ince, Ph. D Candidate in Mimar Sinan University
Cultural Policy Research Project Coordinator, İstanbul Bilgi University

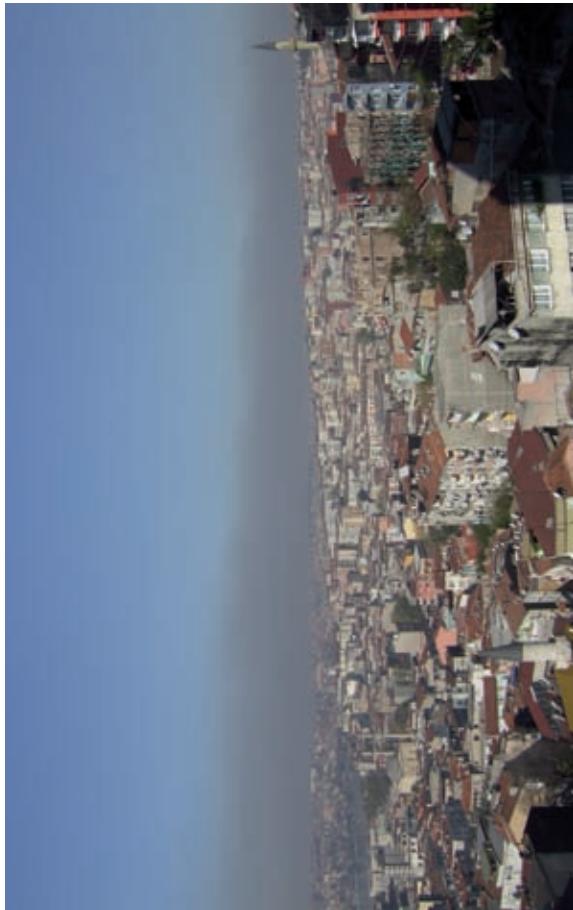
Notes

- 1 Interested parties cover dominant actors such as policy-makers, investors, knowledge brokers, but not the citizens (consumers).
- 2 See the web site for more information on the architecture and urban design competition: <http://zorlucenter.worldarchitecturecom.com/EN/INDEX/default.asp>
- 3 The main idea behind these conversion projects is to create customs free areas, having the best Bosphorous view, and also generate tourism.
- 4 According to the Housing Department of the Greater İstanbul Municipality, there were 85.423 gecekondu (squatters) in 2003. [www.ibb.gov.tr/ibb/doclib/pdf/bilgihizmetleri/yayinlar/faaliyetler/2003/kentsel.pdf](http://ibb.gov.tr/ibb/doclib/pdf/bilgihizmetleri/yayinlar/faaliyetler/2003/kentsel.pdf)

Selected Bibliography

- Evans, G. and Foord, J. (2003) "Shaping the Cultural Landscape: Local Regeneration Effects", in (eds) Miles et al., Urban Futures, London: Routledge.
- Lefebvre, H. (1991) The Production of Social Space, Oxford: Blackswel.
- Miles, M. (1997) Art, Space and the City, London: Routledge
- Keyder, C. (ed.) (1999), Istanbul, Between the Global and the Local, Oxford: Rowan & Littlefield Publishers.

Regenerating Istanbul:

İSTANBUL: 59 Mevki Gecegezenler İçin Bir Format

Genel

Gecegezenler, 10. İstanbul Bienali süresince, İstanbul sokaklarında gece boyu gösterimler yapacak olan "gezici bir sinema" projesidir. Amaçlardan biri, genellikle bienalin erişebildiğiinden daha fazla sayıda ve daha farklı izleyiciye ulaşmaktır. Diğer bir amaç ise, bu karmaşık ve dinamik metropolün kentsel dokusunda "sörf" yapmak ve onun içine dalmaktır. Gösterim programının müdafimleri, İstanbul'u beklenmedik bir biçimde farklı görebilecek ve deneyimleyebilecekler; farklı mahallelerin sakinleri, bir anda sanat videolar programıyla yüz yüze gelecek. Beş kuratörden oluşan bir ekip, (Adnan Yıldız, Övül Durmuşoğlu, Borga Kantürk, Pelin Uran ve Marcus Graf) bu proje için bir video derlemesi yapmak üzere Hou Hanru tarafından davet edildi. Ve biz de Gecegezenler için bir format hazırlamaya davet edildik.

İSTANBUL: 59 Mevki Gecegezenler İçin Bir Format

Aciliyet, sıkışıklık ve direnç, Gecege-

Bik Van der Pol

zenler için Bir Format önerisinin ana noktalarını oluşturuyor. İstanbul: 59 Mevki Gecegezenler İçin Bir Format, mimari bir yapı kurmak yerine, çok hızlı ve basit bir format görünümü öneriyor. Gecegezenler, tüm şehri kapsayacak şekilde, Bienal boyunca her gece bir gösterim olmak üzere, farklı bir mekânda görünecek ve kaybolacak. İdeal olarak 59 gösterim öngörülüyor.

Her gece, araba, projektör, ses sistemi, kâğıt, fırça ve tutkal donanımlı küçük bir ekip, kentin içindeki mevkilerden birine gidecek. Birçok beyaz poster kâğıtlarından oluşan beyaz bir perde, bu mekânın duvarına yapıştırılacak. Bu beyaz yüzey, o gece için sinema perdesi olacak. Gösterilen filmler, arabadan duvara yansıtacak, projektör ve ses sisteminin elektriği jeneratörden alınacak: basit ve hızlıca kurulabilen bir "film gösterim ünitesi". Beyaz kâğıt-duvar, kentin içinde hayalet misali bir iz bırakacak ve bu beyaz noktalar, gösterimden sonra, zaman içinde yavaş yavaş kentin dokusu içinde eriyeceler.

Bir gösterimi oluşturan nedir? "insanlara bir yer sağlayan" nedir? "Bir araya gelmek", beklenmedik "geçici bir cemaat" yaratmak ne demektir? İnsanlar ne

paylaşır? "Erişim yaratmak" ne demektir? "Propoganda" ruhuyla, İstanbul gibi karmaşık ve yaşam dolu bir metropolde, epeyce doğaçlamayla bir yer'den diğerine yolculuk eden, yapımı kolay ve üzerinde denetim baskısı olmayan bu format, bir araç işlevi görecektir. Gecegezenler İçin Bir Format, kent, mahalleler ve bugünkü küresel ekonominin sonsuzca büyüyen dinamiklerinin etkisi altındaki sürtüşmelerin üzerine düşündürecek; deneyimlenecek ve keşfedilecek bir "vasıta"dır. Gece gösterimleri, seçilen mevkilerde ortak deneyimler paylaşacak olan geçici cemaatler için potansiyel yaratacaktır. İstanbul'un farklı mevkilerindeki gösterimlerin sıklığı, Gecegezenler'e halefimsi bir görünüm kazandıracak ve onu bir dedikoduya dönüştürecek.

Mekân kâşiflerinin (mimarlar, uzmanlar, mahalle sakinleri, sanatçılar, öğrenciler) yardımcı ve tavsiyeleriyle, kentin farklı mahallelerini keşfe çıktık ve mekân araştırması yaptık, duvar gibi görünen her yere baktık: kullanılmayan, çokıntı halindeki veya boş binaların duvarları, yeniden inşa bölgelerindeki duvarlar, fabrikalar ve evlerin duvarları, çit niyetine kullanılan veya otopark duvarları vb. Aranan mekânlar, kentsel dönüşüm

geçiren, durumu belirsiz olan, yeni gelişme halinde olan ve (politik) çatışmanın olduğu mekânlardı. Mekânların bolluğu, kentin potansiyeli ve olası mücadeleler kadar, muğlaklık ve kentin katmanları gibi birbirinden farklı yönleri de yansıtıyor.

Araştırma tüm bu yönleri de dikkate aldı. Her bir mekân tanımlandı, kaydedildi ve fotoğraflandı. Kişilerin cömert bir biçimde bizimle paylaştığı tüm öyküleri, tarihsel bilgileri, anıları ve anekdotları dinledik. Tüm bunların birlikte, farklı mekânlardan herbİRinde bulunabilen ve bir kentin temel yapısını oluşturan gerçeklik ve kurguları meydana getiriyor. Birçok sokağın, köşenin veya meydanın ismi yok. Daha sonra başkalarının da bağlantı kurabilmesi için, bir yöntem olarak GPS'i (Global Positioning System) yani yön bulma, haritalandırma ve geniş İstanbul'u gözetlemeye yarayan bu faydalı aracına kullandık. David Bennewith ve Sandra Kassenaar tarafından tasarlanan bu küçük rehber kitap, haritaları, metinleri, görüntülerini ve bilgiyi bir araya getiriyor. Erişim sağlayan bu rehber, İstanbul'un gündelik dinamığının çeşitliliği içinde anlık bir görüntü sunuyor ve bu yolculuk için kamuya taşit aracına davet ediyor.

Bik Van der Pol, 2007.

Gecegezenler İçin Bir Format

Katılacağım, söz veriyorum.

Pelin Tan

“...mekanlar hiçbir zaman tamamen kapitalist olmayı başaramazlar. İşte tam da burada başka bir şey olma imkânları yatar.”, J.K.Gibson-Graham¹

Pelin Tan

İstanbul'un bugünkü durumunda, mekânların neoliberal kentsel üretimi gibi başlıca bir eylem söz konusu olsa da; karşı olasılıkları gözden geçirmek istiyorum. Böylelikle, mekânları, eylemlerimi, gündelik yaşamımı ileri sürerек, mekân üretiminde arabuluculuk etmek ve karşı olasılıkların araştırılması eylemine katılmak istiyorum. Bu bir vaattir.

Tarih içinde belki de ilk kez, devlet ideolojisi, mekân üretimi ve neoliberal ekonomik stratejiler tek ve aynı kent içinde açıkça birbirine katılıyor. Hareketlerimiz ve gündelik yaşamımız, kentsel mekânın, neoliberal ekonomik stratejiler üzerinden yeniden ölçeklendirilmesi kararının her şeyi alt üst etmesiyle yön buluyor; sadece fiziksel çevrede değil ama buna paralel giden yeni ideolojik söylemlerle veya mekân üretimiyle yeniden üretilen devlet söylemiyle yaşamımız yönlendiriliyor. Fakir, kirli ve farklı etnik grupların (Kürt, Arap, Roman) yaşadığı bir çöküntü bölgesi olarak bilinen ve benim de mahalleм olan Tophane yavaş bir değişimle karşı karşıya. Değişim, muhtarın çalıştığı, mahalleмizdeki küçük “sıradan” evin, Osmanlı usulü ahşap bir eve dönüşmesiyle başladı.

Bu birkaç hafta içinde gerçekleşti. Osmanlı usulü ahşap ev, katıksız, hijyenik Türk kimliğinin yeniden canlanması arzusunu her saniye tatmin ederek, Tophane Parkı'nda pırıl pırıl parlıyor şimdiler. (İstanbul Modern ve Antrepo'ya sadece yüz metre uzaklıkta olan) Tophane Parkı yakınlarında, 6-7 eylül 1955'te evlerini terk eden Rumlar'ın ardından Romanlar'ın işgal ettiği ve sahip olduğu bir sokakta, eski usul Osmanlı-Rum apartmanında yaşayan biri olarak bu durumu anlamam çok zor tabii ki. Sorum şu: nasıl oldu da devletin modernizasyon söylemi, hem mekânların işlevlerini, küresel kapitalist zincirle bağlantilandırmak, hem de bunu yaparken Osmanlı-İslam kimliği² söyleminden oluşan bugünkü devlet söylemini yeniden oluşturmak için bir meşrulaştırma aracı oldu? Küresel ekonomik stratejiler, hem mekâni, hem de kentsel mekâni yeniden ölçeklendiren sosyal ilişkileri de sermayeye katmak için, bu yerel söylemle birlikte nasıl işliyor? Neil Smith³, 20. yüzyıldan, 21. yüzyıla geçişteki neoliberalizmi söyle tanımıyor: "ulusal iktidarın değil ama devlet iktidarının, farklı bir coğrafi ölçekte düzenlendiği ve icra edildiği"⁴ bir neoliberalizm. Peki, Smith'in neoliberalizmin işleviyle ilgili genel iddiasını İstanbul'a nasıl uygulayabiliriz? Biliyoruz ki Türkiye, 1980 darbesiyle, Avrupa Para Fonu'ndan destek aldı, böylelikle ülke, küresel ekonomi zincirinin bir halkası oldu. 80'lerden itibaren belediyeler, (politikanın da değişmesiyle) kentsel mekâni yeniden inşa edebilmek için hükümetten özel bir ekonomik destek aldı. Bu bağlamda Yerel Ekonomik Kalkınma (Local Economic Development

Pelin Tan

- LED) projeleri, belediye, yerli müteahhitler ve büyük çaplı kentsel dönüşüm veya mutenalaşma projelerini belirleyen ve öncülük eden küresel sermaye girişimcileri arasında bir eklemlenme anlamına gelir.⁵ Devlet mülküñü özel mülk haline getirme süreci içinde bir arazinin dönüştürülmesi; örneğin, "geçekondu" bölgelerinin meşrulaştırılması ve onların⁶, kentsel mekânanın kapitalist üretimiyle bağlantılıdırılması veya kentin, "kuşatılmış bölgeler/kapalı siteler"le genişletilmesi, yine, bu durumla ilişkili kentsel ve ekonomik politikalarınaratılmasıyla başlamıştır.

2000'lerde, kentsel korku, ekoloji, kültürel miras ve doğal afet (deprem) gibi soyut söylemlerle yıkımı ve yeniden yapımı meşrulaştıran, "kentsel yenileme / kentsel kalkınma" adı altındaki geniş ölçekli kentsel dönüşüm projelerine tanık oluyoruz. 2005 yılında, kentsel yenileme/kalkınma işlemleri için belediyelere tam yetki veren 5366 no'lu kanun maddesi, son zamanlardaki projelerin meşrulaşmasını hızlandırdı. En yeni örnek, Sulukule vakasıdır. Sulukule, Osmanlı İmparatorluğu döneminden beri İstanbul'un tarihi yarımadasında yer alan, genellikle Roman cemaatlerin yaşadığı bir yerleşim bölgesi ve son zamanlarda sakinleri, yerlerinden edilme durumuyla yüzleşiyor. 5366 kanunuyla, (kentsel dönüşüm ve yenileme) bölgedeki yerleşimlerin 13 Kasım 2006'da devlet tarafından yıkılmasına karar verildi. Bazı mimarlar ve farklı alanlardan katılımcılar, STK'lar ve mekâni ve sakinlerini savunan birçok kamusal etkinliğe ön ayak olan bazı üniversitelerin desteklediği "40 gün, 40

gece Sulukule” başlıklı bir platformun kurulmasına öncü oldular⁷. Bu platform ayrıca, durumu bakanlık mahkemesine taşıyarak kanunun etkinleştirilmesini engellemek adına, İstanbul mimarlar Odası'nın avukatlarıyla işbirliği yaptı – bu süreç hâlâ devam ediyor. Geçen birkaç ay içinde, kamuya açık etkinlikler ve genel destek o kadar güçlü oldu ki, belediye, platform ve kurucularıyla anlaşmayı kabul etti. 17 Mayıs'ta işin içinde bulunan taraflar ve ilgili üniversiteler, belediyeler, STK'lar ve öncü yurttAŞlar arasında karşılıklı bir protokol imzalandı. Mahalle temelinde işbirliği ve organizasyon, özellikle geçici etkinliklerin başlatılması ve yerel şebeke ağlarının kullanılması anlamında mümkün. Bu sadece oturanların değil, farklı alanlardan farklı aktörlerin de katılımını sağlar. Kurumlar değil ama bireyler tarafından başlatılan bu türden platformların varlığı, ideoloji ve mekân arasındaki ilişkiye yeniden tanımlayabilir.

Mimar ve yazar Korhan Gümüş⁸, birkaç ay önce sözü edilen etkinlikleri sorguladığı, “Kamusal Mimarlıkta Muhabazakârlık” adı altında çok açık ve net bir makale yayınladı.

Gümüş, “Türkiye'de modernlik de acaba bir tür ‘irtica’ya mı dönüştü de, biz mi fark etmemiştik? İçinde bulunduğuuz için modernliğin de sorulanmadan kamusal alanı biçimlendirdiğini fark etmemiş miydik?” diye soruyor ve belediyenin, turistleri çekeceği varsayılan Osmanlı-Türk evleri inşa

ettiği Sultanahmet'teki son eylemiyle ilgili soruları kavram haline getiriyor. Kafa karışıklıklarımız ve aklımızdaki soru işaretleri, apaçık ki, belediyelerin zorla kabul ettirmeye çalıştığı mekânsal stratejilerden kaynaklanıyor.

Sözler genelde tutulmak için değildir; ama içlerinde süre duran bir umut barındırırlar. Mekân pratiklerini yerel düzlemden kullanabilmek için ve böylelikle, ideolojiler ve neoliberal stratejiler tarafından yaratılmış gerçeklikle karşılık gelmeyen ve karşılık vermeyen eylemler yaratabilmek için bazı olasılıklar olmalı. Sulukule platformu örneğinde olduğu gibi karşı-olasılıklar yaratan durumlar ve kolektiflere ihtiyaç var.

Pelin Tan

Berlin Teknik Üniversitesi, Center for Metropolitan Studies'e ve güncel sanat pratikleri ve kentteki güncel hareketlerle ile ilgili araştırmacı kendisine summa şansını bana verdiği için ve ayrıca, “Local Space and Social Conflict” [Yerel Mekân ve Sosyal Çatışma] adlı atölye çalışmasında neden olduğu (30 Mayıs 2007, Berlin) neoliberalizm ve kentbilim tartışması için Profesör Neil Smith'e (CUNY, NY) teşekkür ederim.

Notes

1 J.K.Gibson-Graham, ‘Mekân tabanlı küreselleşme’: Devrim için yeni bir tahayyül”, (“Space based globalization”: A new imaginary for a Revolution”), s. 52-55, *Birikim*, 205-206, Mayıs-Haziran 2006, İstanbul.

2 İslam zeminindeki ultra-milliyetçi ve muhafazakâr ideolojisiyle desteklemeye çalışan Osmanlı-Türk kimliği nostaljisile tatlandırılmış.

3 Smith, N., *New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy*, s. 429, Antipode, 2002, Blackwell, US.

- 4 18. Century Liberalism, John Locke ve Adam Smith, s. 429.
- Neoliberalizmin ana ilkesi, bireylerin kendi ilgi alanlarına göre özel mülk edinmeleri hakkı ve serbest pazarın da bunun için ideal bir araç olması üzerine kuruludur.
- 5 Tan, P., "Avrupa Kentlerinin Geleceği ve İflas Eden Planlama Stratejileri", Ankara Mimarlık, Ekim – Kasım, 2005.
- 6 Daha fazla bilgi için: Güvenç, M. & Işık, O.: "Yeni gelenler birçok durumda, kendileri için çok katlı yapılar kurma araçlarından yoksunlardı, çünkü kendi gecekondularını inşa eden kullanıcıların pratiği çoktan geçmişe ait bir olgu haline gelmiştir." s. 212, bölüm 10, "A Metropolis at the Crossroads: The Changing Social Geography of Istanbul Under the Impact of Globalization", *Of States and Cities, Partitioning of Urban Space*, Ed. P. Marcuse & R. van Kempen, Oxford University Press, 2002.
- 7 Ash Kiyak İngin ile röportaj (Pelin Tan): HYPERLINK "http://www.arkitera.com/soylesi_68_asli-kiyak-ingin.html" www.arkitera.com/soylesi_68_asli-kiyak-ingin.html
<http://40gun40gece-sulukule.blogspot.com/>
- 8 Korhan Gümüş'ün makalesi arkitera.net'te yayınlandı: www.arkitera.com/spotlight.php?action=displaySpotlight&ID=60&year=&aID=602; "Kamusal Mimarlıkta Muhafazalarlık - Mimarlık ve İrtica".

İstanbul'u İslah Etmek: Mahalle, Bina, Yaşam, Kent İmajı, Kültür... Hepsi mümkün mü?

H. Ayca Ince

Önde gelen sosyologlarımızdan Keyder'in, "İstanbul'u nasıl satmalı?" başlıklı makalesi, küresel sermayenin önemini ilk kez 1992 yılında vurguladığını gösteriyor. 2007 yılında¹, merkezi/yerel yönetim, akademisyenler, sanatçılardan ve STK'ların da içinde bulunduğu tüm ilgili tarafların ajandasında kültür, diğer bir deyişle: "İstanbul'u kültürü kullanarak nasıl satmalı?" yaklaşımı önemli bir yer tutuyormuş gibi görünüyor. Birçok hak sahibi, daha iktisadi ve simgesel olan sermayeyi ökebilmek adına kültürü yatırım yapıyor. Kültürün 'ekonomize' edilmesi çerçevesinde, 'neyi satmalı?' sorusu, "nasıl satmalı?" sorusu kadar önem kazanıyor ve bunun yanıtı kendi içinde iki yola ayrılıyor: Dönüşürme projeleriyle ya da yeni değerler yaratarak halihazırda bulunan malı pazarlamak ve satmak. İstanbul, genel olarak İslah adı altında kümelenmiş projeler dizisiyle, bazen eşzamanlı olarak, her ikisine de maruz kalıyor.

Yine de varolan altyapının üzerinde inşaat yapmak ve simgesel bir ekonomi oluşturmak yeterli değil. Milles'in (1997), sürdürilebilirliğinin altını çizerek, İslah etme'yı, kalkınma'dan ayırarak işaret ettiği gibi, çeşitli tasarıflar ve yerellikler yaratmak için yatırım yapmak da

H. Ayca Ince

önemli. Bu anlamda, Türkiye'deki kültürel ekonomiyi teşhis etmek zordur. İstanbul, ülkenin kültür başkenti olarak görülmesine rağmen, kültür üretimi ve tüketimi kısıtlıdır. Özellikle de iş sahibi olmanın öncelikli gereksinim olduğu, endüstriyel kurumların zayıflamaya başladığı mahallelerde, özgüveni olan, yaratıcı yurttaş cemaatlerinin gelişiminin sürdürülebilmesi için İslah ve sosyal katılım projelerinin göz önünde tutulması çok önemlidir (Evans ve Foord, 2001). Aşağıda verilen örnekler, İstanbul'un süregelen değişim sürecini İslah projeleri – bu projelerin bazıları mutenalaşmayla veya mekânların/anımların ve kültürün dönüşümyle de bağlantılı – üzerinden resmetme amacını taşıyor. Kanımcı, bir mekânın üretimi yeni bir anlam/kültür üretiyor ya da Lefèvre'in tartışmaya açtığı gibi (1991:26), "aynı zamanda bir düşünce ve eylem aracı da olan (sosyal) mekân, (sosyal) bir ürünündür", ve "özellikle onu kullanmasını bilen kişinin ellerinde bir üretim, denetim ve hükmetme biçimini"ne dönüsür. Böylelikle, neyin nasıl üretildiği kadar, 'kim için' ve 'kim tarafından' üretildiği de önem kazanır.

Önceki, İstanbul, 'iyi kent' imajının önemini farkında olarak, 1990'ların ortalarından başlayarak, tanıtımı için birçok yatırım yaptı. İstanbul, ilk büyük uluslararası etkinliği olan Habitat II Konferansı'na evsahipliği yaptığında yıl 1996'ydı. Kentin 'arada' kalmış konumuna uygunluğu açısından iyi bir başlangıçı, bir yandan, piyasaya açılma ve küresel

olmak hedeflenmiş, diğer yandan, kentlilerin ve STK'ların yükselen sesleri ve talepleri ilk kez duyulur olmuştu. Sonrasında, bazıları başarıyla, bazıları da başarısızlıkla sonuçlanan birçok girişimde bulunuldu. İstanbul'un, 2000, 2004 ve 2008 yılları için Olimpiyat Kenti adaylığı üç kere reddedildi ama 2005'te yapılan Mimarlık Kongresi gibi birçok uluslararası toplantıya ev sahipliği yapma şerefine erdi ve Formula 1'in uğradığı şehirlerden biri haline geldi. Şimdi de İstanbul, 'Avrupa 2010 Kültür Başkenti' olmaya hazırlanıyor.

İkinci olarak, şehir, bazen merkezi yönetim ve bazen de İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından, birçok büyük holding projesinin içine dahil edildi. Örneğin Arap yatırımcılar tarafından önerilen, Zincirlikuyu'daki Dubai Towers projesi, diğer şehir içi kamu arazileri ve değerleriyle ilgili büyük bir tartışma yarattı ve bu arazilerin önemi kabullenilmiş oldu. Şimdi, bir Türk firması araziyi satın aldı ve bir mimarlık yarışması çağrısı yaptı².

Haydarpaşa Uluslararası Ticaret Merkezi ve Galataport projeleri başka bir ilgi alanına hitap ediyor: Kentin endüstriyel geçmişine ait olan kültür mirası binaların İslahı ve dönüşümüne. Haydarpaşa her zaman, Anadolu'dan İstanbul'a gelen yolcuları ve Asya yakasından gelenleri, deniz yoluyla Avrupa'ya bağlayan nokta oldu³. 20.Yüzyıl'a ait ve işlevsiz

kalmış ya da verimsiz kullanılan bu binalar, şimdi özelleştiriliyor. Her iki proje de Boğaz'ın iki yakasında yer alıyor. Her iki bina da hâlâ işlek. Halen bir liman olarak işletilen Galataport sahasında yer alan antrepolarından biri, iki yıl önce İstanbul Modern Sanat Müzesi'ne dönüştürüldü ve halka açıldı.³ Şimdi her iki proje de taraflar arasındaki birçok anlaşmazlıktan dolayı, askiya alınmış durumda.

Başka bir örnek de, yine büyük bir yatırım projesi olarak Kartal Belediyesi tarafından başlatıldı ve Kartaltepe adlı proje, bölgedeki yaşam kalitesinin yükseltilmesinin önemine işaret ediyor ve İstanbul kıyı şeridineki, ilk endüstriyel saha yenilemesi örnekle-rinden biri. Proje, Zaha Hadid tarafından tasarlanacak sadece kültür merkeziyle değil aynı zamanda da yerleşim planıyla da epey meşhur oldu.

Sözkonusu büyük yatırım projelerinin yanısıra, Türkiye'deki kamu otoritelerinin ıslah anlayışı, toplu konut projeleriyle sınırlı. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) ile birlikte birçok konut projesinin yolunu açtı. Gecekondu bölgelerinin⁴ güçlendirilmesini hedefleyen projelerden, prestij konutları inşa etmeye ya da kent ilindeki tarihsel alanlarda kapalı siteler yaratmaya yoğunlaşan birçok farklı konut projesi var. Kamu otoriteleri, 1950'lenden beri, yasadışı konut aflarıyla, gecekonduların coğalmasına kayıtsız kalmış ve hatta

bunu teşvik etmişken, şimdi bu 'izinsiz gecekonduları' yıkıyor ve yeni inşa edilmiş toplu konut bölgelerinde, sosyal konut sözleşmesi esasına dayalı olarak sahip-lerine, 'yeterli barınaklar' sağlıyorlar.

Kent içi gecekondu bölgeleri ise 'gayretli' bir biçimde başa çıkıyor.Çoğu, öncelikle, 'boşaltılması gereken yerler' olarak görülürken, sonraki adımda, yeni konut blokları inşası ya da Sulukule'deki "Osmanlı Türk Sivil Mimarisi Yerleşimleri" yaratma girişimi gibi tematik projelerle ıslah edilebiliyor.

Ama kent ilindeki tarihi bölgelerde yapılan ıslah projelerinin cehresi biraz daha karmaşıktır. Örnek-lerin tümü bir işlevin yer değiştirmesi ya da bir sosyal grubun ve özellikle de kent kimliğinin parçası olmuş bir kültürün yerinden edilmesiyle ilgilidir. Bu anlamda da mutenalaşma süreçleriyle bağlantılıdır ve kentsel mekânın dönüşümüne daha fazla aktör dahil olmuş olur. Mutenalaşma'yı basit bir biçimde şöyle tanımlayabiliriz: Çürümekte olan kent içi mahallelerin, yeniden keşfedilmesi, satın alınması ya da kent merkezinde yaşamayı veya çalışmayı seçmiş olan daha üst bir sınıf tarafından işgal edilmesiyle dönüşüm geçirmesi süreci. Kent içi mahallelerdeki ıslah projelerinin, mutenalaşmayı kolaylaştırıcı bir etkisi olmuştur. Yine de İstanbul'daki birçok mutenalaşma örneğinin öyküsü – mekânsal ve estetik değerlerin kıymetinin artmasıyla – kültürel

İstanbul'u ıslah Etmek:

H. Ayca Ince

ve ekonomik sermayeden yana zengin olan, entelektüel, sanatçı, yupi ve bobo gibi bireylerin taleplerine yönelik olarak başlamıştı. Şu anda ıslah projelerinin, özellikle emlak spekülaysyoncularının üzerinde tetkileyici bir etkisi var. İlk mutenalaşma örnekleri olan Cihangir, Ortaköy, Kuzguncuk ve Asmalımescit, İstanbul'un estetik ve nostaljik anlamda değer kazandırılmış semtleri olarak tanımlanabilirler. Bununla beraber, Perşembe Pazarı, Tophane ve Tarlabası gibi tarihi ve estetik değeri olan semtler de, özellikle ıslah projelerinin ilk işaretinden itibaren emlak spekülaysyoncuları tarafından satın alınmışlardır. Bu türden projeleri bazen, İMÇ (İstanbul Manifaturacılar Çarşısı) örneğinde olduğu gibi, kamu otoriteleri başlatır. 1960'lardan beri 2000 dükkân ile işleyen çarşı, 50 ahşap "Prestij Konutu" inşa etmek adına tüm alanın ve Modern Türk mimarisinin, bugüne kadar gelebilmiş tek tük örneklerinin buldozerle yıkılması planlanıyor.

Eğer başladığımız noktaya – ıslah projelerinin mekân ve kültür üretimi bağlamında değerlendirilmesine – geri dönersek diğer bir kurumun; üniversitelerin rolünden bahsetmeliyiz. Bunlardan biri, tüm kampüslerini, İstanbul'un ihmali edilmiş ve genellikle sorunlu olan, Kuştepe ve Dolapdere gibi kent içi bölgelerine inşa etmiş olan İstanbul Bilgi Üniversitesi (Bilgi)'dir. Şu anda Bilgi, başka bir arazide, bir zamanlar İstanbul'un en büyük enerji santrallerinden

birinin yer aldığı Silahtarağa'da, Santralistanbul adında bir sanat/kültür ve eğitim/eğlence tesisi inşa ediyor. Kadir Has Üniversitesi de, Cibali'deki Haliç kıyısında, eski bir tütün fabrikasını ortaya çıkardı. Her iki mahalle de ekonomik ve kültürel sermayeden yoksundur. Bilgi'nin varolan kampüslerinde yürüttüğü araştırma, her ne kadar üniversitenin, eğitim, öğrenim ve sosyal cemaat hizmetleri projeleri yoluyla yerli cemaate kapılarını açtığını gösterse de, ilginç bir biçimde, mahalle üzerinde mutenalaşma anlamında büyük bir dönüşüm gözlenmemiştir. Çalışmalar, hem üniversite öğrencileri hem de komşu cemaat arasında karşılıklı kabullenmenin artarak çoğaldığını gösteriyor, ama her iki taraf da, hâlâ mesafeli ve dikkatli olmayı tercih ediyor gibi görünüyor. Bu da, mahalle sakinleri için üretilen kısıtlı ekonomik sermayeden kaynaklanıyor olabilir. Aksine, sanat ve kültür mekâni olan Santralistanbul tüm bu meselelerle mücadele etmeye doğru olmuş gibi görünüyor. Çünkü sadece sanat ve kültür sergileyen bir mekân olarak değil, aynı zamanda sanat ve kültür üreten bir yer olarak inşa ediliyor ve kültür odaklı bir ıslah çalışmasıyla türünün ilk örneği olacak.

İstanbul'un dönüşüm hikâyesi devam edecek gibi görünüyor, ancak bu süreç fiziksel inşa ve pazarlanmanın yerine (sosyal) üretimi ön plana çıkararak yeniden ele alınırsa, daha sorgulayıcı olabilir ve daha çok gelecek vaadedefebilir.

İstanbul'u İslah Etmek:

H. Ayca Ince

H. Ayça İnce

Doktora öğrencisi, Mimar Sinan Üniversitesi. Kültür Politikaları Araştırma Projesi Koordinatörü, İstanbul Bilgi Üniversitesi

Notes

- 1 İlgili taraflar, vatandaşları (tüketiciyi) değil karar yetkisi olanlar, yatırımcılar, bilgi simsarı gibi egemen aktörleri içeriyor.
- 2 Mimarlık ve şehir planlaması yarışması için bkz. web sitesi: <http://zorlucenter.worldarchitecturecom.com/EN/INDEX/default.asp>
- 3 Söz konusu projelerin amacı, en iyi Boğaz manzarasına sahip bu alanlarda gümrükten muaf b•lgeler yaratmak ve kültür turizmini artırmaktır.
- 4 İstanbul Büyük Şehir Belediye'sinin, Gecekondu ve Mesken İşleri Müdürlüğü'nün 2003 yılında yaptığı tespite göre, İstanbul sınırları içinde 85.423 gecekondu vardı. Kaynak: www.ibb.gov.tr/ibb/doclib/pdf/bilgihizmeleri/yayinlar/faaliyetler/2003/kentsel.pdf -

Bibliyografa

- Evans, G. and Foord, J. (2003) "Shaping the Cultural Landscape: Local Regeneration Effects", (eds) Miles et al., Urban Futures, London: Routledge.
- Kazgan, G. (2002), Kuştepe Gençlik Araştırması 1999, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keyder, Ç. (1992), "İstanbul'u Nasıl Satmalı?", İstanbul, Issue 3. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Lefèvre, H. (1991) The Production of Social Space, Oxford: Blackswell.
- Miles, M. (1997) Art, Space and the City, London: Routledge
- Keyder, C. (ed.) (1999), İstanbul, Between the Global and the Local, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers.

İstanbul'u Islah Etmek: